

УДК: 341

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2025-1-17-130-135><https://orcid.org/0009-0008-3425-4312>

Мойсей Георгій Михайлович

аспірант кафедри правосуддя

Юридичного факультету

Державного університету інфраструктури та технологій

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню імплементації норм міжнародного права у сфері водного транспорту в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Аналізується трансформація адміністративно-правового регулювання морських та річкових перевезень, зокрема через гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, передбаченими Угодою про асоціацію з ЄС.

Визначено ключові напрями нормативного впливу: забезпечення безпеки судноплавства, сталого розвитку інфраструктури та захисту життя і здоров'я людини, екології та довкілля. Особлива увага приділяється напрямам реалізації Угоди про асоціацію в умовах воєнного стану та посилення ролі морського транспорту.

Досліджено сучасні нормативні акти, які впроваджують європейські директиви, та виявлено проблеми міжвідомчої координації. Запропоновано рекомендації щодо посилення інституційної спроможності, уніфікації підзаконних актів та вдосконалення кадрової підготовки.

Ключові слова: водний транспорт, адміністративно-правове регулювання, євроінтеграція, імплементація, міжнародне право, Угода про асоціацію, безпека судноплавства.

Annotation. This article examines the implementation of international law in Ukraine's water transport sector, emphasizing the transformation of administrative-legal regulation of maritime and inland waterway transport amid European integration processes.

The study analyzes Ukraine's efforts to harmonize its national legislation with European Union standards, as mandated by the EU-Ukraine Association Agreement. Key regulatory areas include ensuring navigation safety, promoting sustainable infrastructure development, and protecting human life, health, and the environment. Special attention is given to the role of maritime transport during martial law, highlighting its critical contribution to Ukraine's economic security.

The article reviews recent normative acts aligning with EU directives, identifying challenges such as inter-agency coordination issues and slow implementation progress. It proposes recommendations to enhance institutional capacity, unify subordinate legislation, and improve professional training for transport personnel. Drawing on prior research by Ukrainian scholars, the study underscores the under-explored nature of international law implementation in this sector. The findings emphasize that, despite wartime challenges, Ukraine has intensified efforts to adopt EU standards, with legislative advancements like the Law on Inland Water Transport (2020) and various ministerial orders in 2022-2025. These steps aim to integrate Ukraine into the European transport system, ensuring compliance with international maritime standards and fostering economic resilience.

Keywords: water transport, administrative and legal regulation, European integration, implementation, international law, Association Agreement, navigation safety.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції глобалізації правового простору стають рушійними силами для системних трансформацій у підходах адміністративно-правового регулювання багатьох сфер, у тому числі водного транспорту. Водний транспорт займає вагоме місце у забезпеченні перевезення вантажів. Тим

більше, у сучасних умовах міжнародного збройного конфлікту (російсько-української війни), саме морські перевезення є одним з найважливіших шляхів забезпечення економічної безпеки держави.

Актуальність розвитку водного транспорту підкреслюється стратегіями євроінтеграційних процесів, на чому неодноразово акцентувалась увага представниками українського уряду. «Морський транспорт залишається основним каналом міжнародної торгівлі України. До повномасштабного вторгнення він забезпечував до 70% експорту, зокрема 90% постачання продовольства», - йшлося у пре-скринінг українського законодавства у сфері морського транспорту [1].

Євроінтеграційні процеси, що наразі відбуваються в Україні, більшою мірою направлені на реформування та уніфікацію нормативного регулювання. Саме адміністративні механізми правового регулювання здійснюють найбільший вплив на суспільні відносини щодо організації перевезень.

Приведення функціонування усіх інфраструктурних складових водного транспорту (морських і річкових портів, якості технічного стану та обслуговування суден, їх реєстрації, вимог до членів екіпажу тощо) у відповідність до новітніх міжнародних стандартів та міжнародних систем якості – необхідна передумовою інтеграції України до єдиної європейської транспортної системи. Такої мети можливо досягти шляхом гармонізації права, імплементації міжнародних стандартів у правову систему України.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематика адміністративного регулювання транспортної інфраструктури широко досліджується вітчизняними науковцями (Безzubов Д.О., Битяк Ю.П., Бойко А.В., В.В. Волік, Єфіменко Ю.О., Ключова Є.М., Кузнецов С.О., В.П. Петков, О.Н. Ярмиш та ін.). Водночас слід відзначити такі дослідження останніх років: докторська дисертація Бойка А.В. «Адміністративно-правове забезпечення державної транспортної політики в Україні» (2021); дисертаційне дослідження Плачкової Т.М. «Адміністративно-правове забезпечення безпеки мореплавства в Україні» (2020); дисертація Постнової Н.І. «Правове регулювання міжнародних змішаних перевезень» (2024); статті Кочерова О.С. «Administrative and regulatory regulation of the functioning of river transport in Ukraine and the EU» (2021), «Генеза становлення та розвитку діяльності органів управління у галузі річкового судноплавства в Україні» (2021) та ін. Щодо імплементації норм міжнародного права у правову систему України та особливостей впливу міжнародних договорів на адміністративне регулювання водного транспорту – дана тематика залишається мало вивченою, саме на цій хочемо зацентрувати свою увагу.

Метою статті є дослідження стану імплементації Україною норм міжнародного права у сфері водного транспорту та аналіз трансформації адміністративно-правового регулювання цієї інфраструктурної системи.

Виклад основного матеріалу. Нормативне та організаційно-правове регулювання суспільних відносин у сфері водного транспорту належить до адміністративно-правової галузі. Погоджуємося з Пайдою Ю.Ю., що адміністративно-правове регулювання діяльності як морського, так і річкового транспорту можна віднести до базового регулювання, адже головні закони в даній галузі є за своєю природою адміністративно-правовими актами [2]. Інституційною основою функціонування цієї галузі господарства є саме нормативно-правове регулювання. Його призначення полягає у таких основних напрямках організаційно-правового впливу:

- 1) забезпечення сталого розвитку господарського та інфраструктурного комплексу внутрішнього річкового та морського транспорту;
- 2) створення умов для належного рівня безпеки судноплавства;
- 3) охороні життя і здоров'я людей та довкілля.

Основними формами закріплення міжнародних відносин на міждержавному рівні є міжнародні договори. Конституція України у ч. 1 ст.9 визначає, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною

національного законодавства України». Економічна та інфраструктурна інтеграція України у міжнародний Європейський простір на пряму пов'язаний з укладанням, ратифікацією, імплементацією та виконанням (реалізацією) міжнародних договорів. Укладення міжнародних договорів та імплементація норм міжнародного права впливають на адміністративні методи регулювання водного транспорту.

Грунтовну основу імплементації права ЄС стала Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014) (далі – Угода про асоціацію). Угоду про асоціацію між Україною та ЄС часто називають "дороговказом для внутрішніх реформ в Україні" [3].

Фактично імплементаційні процеси у сфері правового регулювання водного транспорту були сформульовані у Стратегії імплементації положень директив та регламентів Європейського Союзу у сфері міжнародного морського та внутрішнього водного транспорту ("дорожньої карти"), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2017 р. № 747-р. (далі – Стратегія) Стратегію розроблено відповідно до пункту 2 доповнення XVII-6 "Положення щодо моніторингу" додатка XVII "Нормативно-правове наближення" розділу IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею" та на виконання положень Угоди про асоціацію, згідно з якими передбачено наближення національного законодавства у сфері послуг з міжнародних морських перевезень до права Європейського Союзу, а саме: підрозділу 7 "Транспортні послуги" частини п'ятої "Нормативно-правова база" глави 6 "Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля" розділу IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею" [4]. Одним з основних завдань даної Стратегії було визначено забезпечення виконання стандартів Міжнародної морської організації, закріплених у міжнародних договорах України.

Слід відзначити, що у Стратегії також зацентовано увагу на узгодженні законодавства України із правом ЄС у напрямку реформування адміністративних, технічних та інших норм. Таким чином, трансформація адміністративної моделі управління водним транспортом обрана одним з пріоритетних напрямів державної політики України.

Основними напрямками реалізації Стратегії є:

- посилення кадрового потенціалу органів виконавчої влади для проведення аналітичної та нормотворчої роботи у сфері внутрішнього водного транспорту;
- розроблення нових і перегляд чинних законодавчих актів у сферах торговельного мореплавства і внутрішнього водного транспорту, приєднання до нових договорів у зазначених сферах;
- залучення технічної допомоги ЄС;
- приведення українських текстів директив та регламентів у відповідність з оригіналами [4].

Важливим проривом у законодавчому закріпленні євроінтеграційних процесів та адаптації законодавства України до права ЄС, стало ухвалення Закону України «Про внутрішній водний транспорт» від 03.12.2020 № 1054-IX. Прийняття Закону № 1054-IX забезпечило уніфікацію термінології в галузі водного транспорту і було, у першу чергу, спрямоване на виключення колізій у відповідній сфері законодавства.

Водночас, Осадчий М.Л., висловлює думку, що незважаючи на ухвалення Закону України «Про внутрішній водний транспорт», процес імплементації залишається повільним, існують бар'єри, які перешкоджають ефективному впровадженню закону, зокрема адміністративні труднощі та складність або відсутність координації між різними державними органами [5].

З початком повномасштабного вторгнення росії та введенням воєнного стану урядова робота над імплементацією міжнародних європейських стандартів у сфері водного транспорту тільки посилилась та набула більш вагомого значення. Це пов'язано, у першу чергу, із закриттям повітряного транспортного простору України. Водні шляхи, особливо морські,

стали вагомим економічно-стабілізуючим фактором для нашої держави. Для забезпечення безпеки мореплавства були задіяні міжнародні партнерські відносини та гарантії - наприклад, «Зернова угода», - які держава-агресор порушувала неодноразово.

Водночас, Україна приймає належні правові заходи щодо розвитку морської водної транспортної інфраструктури у складних умовах воєнного часу, у першу чергу це стосується активної нормотворчої роботи щодо впровадження міжнародних стандартів. У 2022 році було затверджено низку наказів Мінінфраструктури, які враховують норми Директив та Регламентів ЄС, які, зокрема, містяться в додатках до Угоди про Асоціацію між Україною [6]. Так, Наказ Мінінфраструктури від 17 лютого 2022 року № 108 «Про затвердження Вимог до остійності суден ро-ро», яким імплементовано норми Директиви Європейського парламенту і Ради 2003/25/ЄС від 14 квітня 2003 року про спеціальні вимоги до остійності пасажирських суден типу ро-ро (пункт 1839 плану заходів з виконання Угоди про Асоціацію, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106 (далі – План заходів).

Ряд прийнятих нормативних актів стосувалися саме удосконалення адміністративно-правового регулювання водного транспорту на основі європейської практики, а саме:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 408 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів інфраструктури внутрішнього водного транспорту», згідно якого об'єктам інфраструктури внутрішнього водного транспорту присвоюється 20-значний буквено-цифровий код місця розташування об'єкта - РІС-індекс, кодифікація, яка використовується в європейському судноплаванні;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 року № 535 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2015 р. № 1186», якою було внесено зміни до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів річковим, морським транспортом. Серед іншого, зазначеними змінами доповнено вимоги до ліцензіата у разі перевезення ним небезпечних вантажів та небезпечних відходів внутрішнім водним транспортом наявністю в штаті фахівця з управління діяльністю з перевезення вантажів, що відповідає Директиві Ради 87/540/ЄЕС від 09 листопада 1987 року про доступ до професійної діяльності оператора перевезень товарів національними і міжнародними водними шляхами, а також про взаємне визнання дипломів, сертифікатів та інших офіційних посвідчень класифікації для її здійснення;

- Наказ Мінінфраструктури від 28 січня 2022 року № 55 «Про деякі питання ведення судового журналу судна внутрішнього плавання», яким частково імплементовано норми Директиви (ЄС) 2017/2397 Європейського парламенту і Ради від 12 грудня 2017 року про визнання професійних кваліфікацій у внутрішньому судноплаванні та про скасування директив Ради 91/672/ЄЕС та 96/50/ЄС (пункт 1853 Плану заходів). Запроваджено єдину нову форму судового журналу судна внутрішнього плавання, яка відповідає формі, встановленій резолюцією Європейського комітету з розроблення стандартів у галузі внутрішнього судноплавства (CESNI) (Додаток до Резолюції CESNI 2019-II-5 «Стандарти на судовий журнал»);

- Наказ Мінінфраструктури від 31 січня 2022 року № 62 «Про затвердження Порядку присвоєння і нанесення на судна внутрішнього плавання унікального європейського ідентифікаційного номеру», яким частково імплементовано норми Директиви Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/1629 від 14 вересня 2016 року про встановлення технічних вимог до суден внутрішнього плавання, про внесення змін до Директиви 2009/100/ЄС і про скасування Директиви 2006/87/ЄС (пункт 1837 Плану заходів). Відповідно до статті 18 глави 3 Директиви ЄС 2016/1629 держави-члени повинні забезпечити, щоб кожному плавучому засобу був присвоєний номер ENI згідно з Європейськими стандартами, які встановлюють технічні вимоги для суден внутрішнього плавання (стандарт ES-TRIN);

- Наказом Мінінфраструктури від 22 лютого 2022 року № 119 «Про затвердження форм судових документів», були оновлені форми судових документів, що містять запис про присвоєний номер ENI;

- Наказом Мінінфраструктури від 11 квітня 2022 року № 203 «Про затвердження Порядку реєстрації суден у Державному судовому реєстрі України та Судновій книзі України» встановлено, що форма Державного судового реєстру України містить запис про присвоєний номер ENI;

- Наказ Мінінфраструктури від 05 травня 2022 року № 301 «Про затвердження Правил обслуговування пасажирів і багажу портами (терміналами)» містить норми Регламенту (ЄС) №1177/2010 Європейського парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року «Про права пасажирів під час подорожі морськими та внутрішніми водними шляхами та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 2006/2004» [6].

В рамках 9-го засідання Ради асоціації Україна-ЄС, українським Урядом було підготовлено Звіт про виконання Угоди про асоціацію за 2023 рік [7]. У звіті зафіксовано, що у сфері впровадження європейських стандартів регулювання внутрішнім водним та міжнародним морським транспортом - прийнято низку нормативно-правових актів на основі законодавства ЄС. А саме, на рівні законодавчої роботи було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що стосуються торговельного мореплавства та судноплавства на внутрішніх водних шляхах»; проекти Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності у сфері охорони життя та пошуку і рятування людей на морі» та «Про внесення змін до статті 284 Кримінального кодексу України щодо відповідальності капітанів суден за ненадання допомоги людям, які зазнають або зазнали лиха». Нарівні роботи Міністерство розвитку громад та територій України, відбулися конкретні дії щодо імплементації права ЄС через прийняття таких актів: Наказ Мінінфраструктури від 17.10.2023 № 956 «Про затвердження Правил реєстрації операцій із шкідливими речовинами на судах, у морських і річкових портах та терміналах»; Наказ Мінінфраструктури від 10.11.2023 № 1030 «Про затвердження Порядку уповноваження класифікаційного товариства (визнаної організації) на здійснення нагляду за виконанням на морських судах вимог, встановлених законодавством України та міжнародними договорами України у сфері торговельного мореплавства»; Наказ Мінінфраструктури від 30.05.2023 № 462 «Про затвердження Положення про річкову інформаційну службу».

Пріоритетом законодавчої роботи щодо євароінтеграційних процесів на 2025 рік було обрано розробка та прийняття нормативної бази стосовно впровадження директив щодо:

- торговельного мореплавства та судноплавства на внутрішніх водних шляхах;
- мінімальних санітарно-гігієнічних вимог та вимог для покращення медичного обслуговування на борту суден;
- мінімального рівня підготовки моряків;
- нагляду за дотриманням морського законодавства України та міжнародних договорів у сфері торговельного мореплавства на морських судах;
- загальних правил та стандартів для організацій, які здійснюють перевірку та огляд суден, а також для відповідної діяльності морських адміністрацій [1].

Висновки. Сучасний етап розвитку адміністративно-правового регулювання водного транспорту в Україні відзначається активною імплементацією норм міжнародного права, зокрема актів Європейського Союзу. Цей процес є частиною загальної стратегії європейської інтеграції України та відповідає положенням Угоди про асоціацію з ЄС. Імплементація міжнародних стандартів у сфері водного транспорту не лише сприяє оновленню законодавчої бази, а й трансформує адміністративні механізми управління інфраструктурою. Це включає нові підходи до реєстрації суден, ліцензування, кадрових вимог, документального супроводу судноплавства, а також посилення безпеки перевезень та захисту життя і здоров'я людини, а також навколишнього середовища.

Прийняття Закону України «Про внутрішній водний транспорт» стало ключовим кроком у системній адаптації національного законодавства до європейського права, водночас його реалізація потребує подальшого вдосконалення адміністративних процедур та налагодження міжвідомчої координації.

Воєнний стан і виклики, зумовлені повномасштабним вторгненням росії, не зупинили, а навпаки – активізували процеси імплементації міжнародних стандартів у сфері морських та річкових перевезень. Це зумовлено потребою забезпечення економічної безпеки держави, розвитку логістичних маршрутів, зокрема для експорту критично важливої продукції.

З метою подальшої гармонізації адміністративно-правового регулювання водного транспорту до міжнародних вимог доцільним є: посилення інституційної спроможності органів виконавчої влади, відповідальних за транспортну політику; розробка підзаконних актів, які уніфікують практики з урахуванням європейських стандартів; оновлення системи професійної підготовки кадрів у сфері водного транспорту; моніторинг ефективності реалізованих нормативних актів та коригування адміністративних інструментів управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна наближає законодавство у сфері морського транспорту до стандартів ЄС. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: https://mtu.gov.ua/news/36576.html?utm_source=chatgpt.com
2. Пайда Ю.Ю. Правове врегулювання у сфері внутрішнього водного судноплавства України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021. Серія ПРАВО. Випуск 63. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/41.pdf>
3. Угода про асоціацію. EU-UA. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/>
4. Про схвалення Стратегії імплементації положень директив та регламентів Європейського Союзу у сфері міжнародного морського та внутрішнього водного транспорту [...] Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи, Перелік від 11.10.2017 № 747-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/747-2017-%D1%80#Text>
5. Осадчий М.Л. Сучасні інституціональні особливості розвитку водного транспорту в Україні. Економіка та суспільство. Випуск # 67 / 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4814/4754/>
6. Робота щодо імплементації норм законодавства Європейського Союзу до національного законодавства у сфері морського та внутрішнього водного транспорту продовжується. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/33557.html>
7. Прогрес у виконанні Угоди про асоціацію з ЄС в транспортній сфері склав 3% за рік. В транспортній галузі вимоги Євросоюзу наразі виконані на 56%. Центр транспортних стратегій. URL: https://cfts.org.ua/news/2024/03/21/progres_u_vikonanni_ugodi_pro_asotsiatsiyu_z_es_v_transportniy_sferi_sklav_3_za_rik_78626?utm_source=chatgpt.com